
УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

УДК 331.2: 338.242

ББК 65.012.2

Борейко В. І.

МОЖЛИВІ НАСЛІДКИ ЗБІЛЬШЕННЯ МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРПЛАТИ В УКРАЇНІ ВДВІЧІ

ПВНЗ “Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені
академіка Степана Дем’янчука”,
вул. акад. С. Дем’янчука, 4, м. Рівне,
33027, Україна,
тел.: 0362634973, 0672500012,
e-mail: Vib28@ukr.net

Анотація. В статті досліджено погляди вчених на роль доходів найменш забезпеченої частини населення у забезпеченні розвитку економіки країни та можливі наслідки збільшення мінімальної зарплати в Україні вдвічі; проаналізовано динаміку зміни в Україні мінімальної зарплати за останні десять років та показано зниження рівня життя населення за цей період; обґрунтовано заходи, які потрібно здійснити для не інфляційного зростання доходів населення; розкрито, що такі заходи повинні включати об’єднання податку на доходи фізичних осіб та єдиного соціального внеску і відновлення прогресивної шкали оподаткування доходів працюючої частини населення.

Ключові слова: мінімальна зарплата, доходи населення, найменш забезпечена частина населення, економіка країни, система оподаткування.

Boreiko V.I.

CONSEQUENCES OF INCREASING THE MINIMUM WAGE IN UKRAINE TWICE

The Private Higher Education Establishment “Academician Stephan
Demianchuk International University of Economics and Humanities”,
Acad. S. Demianchuk str., 4, Rivne,
33027, Ukraine,
tel.: 0362634973, 0672500012,
e-mail: Vib28@ukr.net

Abstract. In the article the views of scientists on the role of incomes of the poorest people in providing of economic development of the country and consequences of increasing the minimum wage in Ukraine twice are investigated; the dynamics of change in Ukraine minimum wage during a decade are analyzed and decline in living standards of population during this period is shown; measures, which should be taken for non-inflationary growth in incomes of the population, are grounded; it is disclosed that such measures should include unification of income tax for individuals and single social contribution and restoration of a progressive taxation of incomes of the working population.

Key words: minimum wage, household income, the poorest part of the population, the economy of country, tax system.

Вступ. Після восьмирічного періоду економічного спаду та девальвації національної грошової одиниці, рівень заробітної плати в Україні став одним з найнижчих в Європі. Це спричинило загальне зубожіння населення, зниження його купівельної спроможності та негативний вплив на розвиток національної економіки. Водночас низький рівень заробітної плати в країні та, відповідно, малі обсяги соціальних внесків не дозволяють в достатній мірі наповнювати бюджет Пенсійного

фонду. Тому для закриття його дефіциту держава змушена виділяти кошти з Державного бюджету України, відволікаючи фінансові ресурси з галузей вітчизняної економіки. За таких умов, збільшення доходів найменш забезпеченої частини населення значна частина українських економістів та урядовці вважають одним із важливих кроків для вирішення економічних проблем України.

Питання необхідного рівня доходів населення, їх впливу на продуктивність праці та відповідно на економічний розвиток країни завжди займало вагомe місце в дослідженнях провідних зарубіжних і вітчизняних вчених, серед яких слід виділити роботи О. Амоші, О. Гоша, Б. Данилишина, М. Белопольського, В. Гейця, А. Гриценка, Е. Лібанової, І. Луніної, Т. Мальтуса, К. Маркса, В. Онищенка, В. Опаріна, Д. Рікардо, В. Семиноженка, А. Сміта, А. Соколовської та ін.

Проте, економічно необґрунтоване збільшення в Україні з 1 січня 2017 року мінімальної заробітної плати вдвічі викликало суперечливі погляди у вітчизняних економістів та побоювання щодо можливого чергового зростання інфляційних процесів у населення.

Зазначене визначило актуальність нашого дослідження.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є оцінка наслідків збільшення мінімальної заробітної плати в Україні вдвічі та обґрунтування потреби розробки стратегії не інфляційного зростання доходів населення.

Відповідно до визначеної мети в статті вирішуються такі завдання:

- оцінюються погляди вчених на роль доходів найменш забезпеченої частини населення у забезпеченні розвитку економіки країни;
- аналізується динаміка зміни в Україні мінімальної зарплати за останні десять років;
- обґрунтовуються заходи, які потрібно здійснити для безінвестиційного зростання доходів населення.

Результати. Для забезпечення успішного та динамічного економічного розвитку будь-якої країни необхідно створити умови за яких в результатах своєї праці був би зацікавлений кожний працюючий, раціонально розподілити фінансові ресурси держави та стимулювати підвищення продуктивності праці. Так А. Сміт зазначав: “Багата їжа збільшує тілесну силу працівника, а приємна надія поліпшити своє становище і закінчити свої дні в розкошах та достатку спонукає його до граничного напруження сил” [1, с. 203].

На думку В. П. Онищенка “... природа економіки визначається потребами (інтересами) людей, які трансформуються у цілі економічної діяльності – конкретизовані потреби, реалізувати які можна, обмінявши гроші на бажаний товар. У ринковій економіці головним ресурсом є гроші. Тому боротьба йде за гроші” [2, с. 5].

Відповідно, якщо життєві потреби людей не задовольняються в повній мірі, то працююча частина населення втрачає мотивацію до добросовісної та високопродуктивної праці, а домогосподарства, через нестачу фінансових ресурсів, не здатні підтримувати попит на вітчизняну продукцію та послуги. Виходячи із зазначеного, забезпечення високого рівня доходів найменш заможних верств населення України є необхідною передумовою стабільного розвитку національної економіки. “Тому, як зазначає В. М. Геєць, перед державою постійно повинно стояти завдання врівноважувати можливості для задоволення потреб у суспільстві, члени якого перебувають у нерівних умовах. І чим більше різняться ці можливості, тим вищою є нестабільність суспільного порядку і тим більше держава змушена втручатися в економіку, нерідко тим самим гальмуючи її розвиток” [3, с. 19–20].

Отже, забезпечення мінімального рівня доходів для некваліфікованих найманих працівників є однією з найбільш важливих функцій держави.

Проте, впродовж останніх десяти років мінімальна зарплата на початок року та середньомісячна зарплата в Україні і, відповідно, доходи найменш заможної частини населення країни значно знизилися. Так, якщо на початок 2007 року мінімальна зарплата в Україні була еквівалентною 79,2 дол. США, а на початок 2014 року – зросла до суми еквівалентної 152,4 дол. США, то на початок 2016 року вона знизилася до суми еквівалентної 57,4 дол. США, або за 2 роки в 2,7 рази. Водночас, у 2015–2016 роках середньомісячна зарплата в Україні була еквівалентною 193–198 дол. США, що було найнижчим показником впродовж останніх десяти років. У 2015–2016 роках середньомісячна зарплата в Україні була у 1,4 рази меншою, ніж у 2007 році та у 2,1 рази меншою, ніж у 2013 році (табл. 1).

Тому, збільшення в Україні з 1 січня 2017 року мінімальної зарплати до 3200 грн., що становитиме суму еквівалентну 117,7 дол. США, дозволить привести її до показника 2011 року. При цьому вона поступатиметься показникам 2012–2014 років.

Таблиця 1*

Мінімальна зарплата на 1 січня та середньомісячна зарплата в Україні, грн. та дол. США

Table 1

The minimum wage on January 1 and the average salary in Ukraine, GRN and USD

Зарплата	Роки									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Мінімальна, грн.	400	515	605	869	941	1073	1147	1218	1218	1378
Мінімальна, дол.	79,2	102,0	78,6	108,8	118,2	134,3	143,5	152,4	77,2	57,4
Середньомісячна, грн.	1351	1806	1906	2239	2633	3026	3265	3480	4195	5070
Середньомісячна, дол.	267,5	342,9	244,6	282,2	330,5	378,7	408,5	292,8	192,9	198,1

* Складено за даними [4].

До того ж таке рішення Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України відповідає рекомендаціям багатьох вітчизняних економістів. Так, наприклад, І. О. Луніна до ключових завдань бюджетної політики у сфері видатків у післякризовий період відносить: "... фінансування заходів із підтримки найуразливіших верств населення, а саме забезпечення своєчасних виплат пенсіонерам, надання допомоги безробітним, адресної допомоги незахищеним верствам населення та сім'ям із дітьми, в тому числі у зв'язку з підвищенням тарифів на комунальні послуги" [5, с. 31].

Ще більш радикальну позицію займає М. Г. Білопольський, який пропонує впродовж 2–3 років: "... підняти заробітну плату, пенсії та інші соціальні виплати в 2–3 рази" [6, с. 21]. Правда вчений не наводить економічне обґрунтування звідки взяти на ці цілі гроші.

Водночас, слід зазначити, що всі попередні збільшення мінімальної зарплати в нашій країні передбачали одночасне збільшення номінальної зарплати для всіх працюючих, тоді як у 2017 році така процедура не передбачена. Тому, поряд з позитивними чинниками, збільшення мінімальної зарплати з 1 січня 2017 року буде мати і негативні наслідки.

Звичайно збільшення рівня мінімальної зарплати, без адекватного збільшення доходів всіх категорій працюючих, призведе до зростання купівельної спроможності однієї групи населення, але одночасно це спричинить зрівняння заробітної плати працівників некваліфікованих та кваліфікованих спеціальностей. Тому, держава

змушена буде вдатися і вже вдається до збільшення зарплати окремим категоріям працюючих (лікарям, вчителям, державним службовцям, правоохоронцям, військовим та ін.). А таке збільшення, не підтверджене відповідним зростанням продуктивності праці, без сумніву викличе зростання інфляції на значно більший відсоток, ніж його прогнозують урядовці.

Крім того, складається враження, що вітчизняні законодавці, підвищуючи рівень мінімальної заробітної плати з метою забезпечення скорочення дефіциту Пенсійного фонду України, не до кінця врахували інтереси приватного бізнесу. Тому, бажаючи вивести частину зарплати з “тіні”, своїм рішенням Верховна Рада України спричинилася до того, що за останні кілька місяців, не маючи змоги виплачувати підвищену зарплату, закрила свій бізнес значна частина приватних підприємців.

Водночас слід враховувати, що: “При спробі збереження непродуктивних витрат бюджету, насамперед на соціальні програми, боргової пастки уникнути не вдасться...” [7, с. 15].

Це вимагає від України шукати інші, ніж ті, які сьогодні застосовує Уряд, не інфляційні шляхи наповнення Державного бюджету, Пенсійного фонду та забезпечення зростання доходів населення, за яких би підвищення мінімального рівня зарплати було б наслідком підвищення продуктивності праці працюючих та зростанням національного доходу.

Слід зазначити, що на “детінізацію” заробітної плати значний вплив здійснює рівень податкового і соціального навантаження на неї. Тому в 2016 році Україна вдалася до зниження середньої ставки єдиного соціального внеску з 38 до 22 %. Однак, це не спричинило до збільшення суб’єктами господарювання рівня середньої заробітної плати і, відповідно, до зростання надходжень до Державного бюджету та Пенсійного фонду.

Тому, для спрощення адміністрування податку на доходи фізичних осіб і єдиного соціального внеску та створення сприятливого середовища для виведення заробітної плати з “тіні” Україні слід скористатися досвідом Австралії, в якій суб’єкти господарювання відрахування на соціальне страхування не сплачують. Натомість, в цій країні ставка індивідуального податку складає від 20 до 47 % [8, с. 17].

Обґрунтовуючи у 2003–2004 роках необхідність запровадження в Україні пропорційної шкали оподаткування доходів фізичних осіб, ініціатори такої дії, обіцяли, що це призведе до виведення значної частини з тіні. Однак, цього не відбулося. Натомість, при зменшенні податкового навантаження на доходи працюючої частини населення з високими доходами, воно зросло щодо доходів найменш забезпечених громадян.

Виходячи із зазначеного, нашій країні потрібно скористатися досвідом більшості економічно розвинутих країн світу та повернути в Україну прогресивну шкалу оподаткування доходів фізичних осіб. При цьому, мінімальну ставку такого податку потрібно встановити 10, а максимальну – 40 %, що близько до середніх показників європейських країн [8, с. 17] та було в Україні до 2004 року. Це дозволить безінфляційно збільшити реальні доходи населення з найменшою заробітною платою та збільшити надходження до Державного бюджету.

На наше переконання, пояснювати необхідність існування пропорційної шкали оподаткування доходів фізичних осіб неможливістю вивести заробітну зарплату з “тіні” – це розписуватися в безсиллі правоохоронних органів, тим більше, що такими діями держава намагається вирішувати свої проблеми за рахунок найбільш вразливих верств населення.

Висновки. Узагальнюючи результати проведеного дослідження можна зробити висновок, що рівень доходів населення, особливо малозабезпеченого, відіграє важливу роль

в забезпеченні розвитку національної економіки, однак, економічно необґрунтоване збільшення в Україні мінімальної зарплати вдвічі спричинить зрівняння доходів низько- і висококваліфікованих працівників та зростання інфляції. Тому нашій країні необхідно шукати безінфляційні джерела наповнення Державного бюджету та Пенсійного фонду.

Такі шляхи повинні включати об'єднання податку на доходи фізичних осіб та єдиного соціального внеску і відновлення прогресивної шкали оподаткування доходів працюючої частини населення. Зазначене дозволить спростити адміністрування податків та забезпечить зниження податкового навантаження на працівників з низькими доходами і збільшення його на працівників з високими доходами.

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов (книги I–III) / А. Смит; отв. ред. акад. Л. И. Абалкин. – М. : Наука, 1993. – 572 с.
2. Онищенко В. П. Онтологічний контекст економічної кризи / В. П. Онищенко // Економіка України. – 2014. – № 4. – С. 4–17.
3. Геєць В. М. Про єдність і суперечності у розвитку суспільства, держави та економіки / В. М. Геєць // Економіка України. – 2012. – № 11. – С. 4–22.
4. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Луніна І. О. Шляхи мінімізації впливу фінансової кризи на бюджет України / І. О. Луніна, В. В. Баліцька, О. В. Короткевич, Н. Б. Фролова // Фінанси України. – 2008. – № 12. – С. 22–32.
6. Белопольський М. Г. Внутрішні резерви для порятунку України / М. Г. Белопольський // Вісник Приазовського державного технічного університету. Сер.: Економічні науки: Зб. наук. праць. – Маріуполь : ДВНЗ “Приазовський державний технічний університет”, 2014. – Вип. 28. – С. 18–24.
7. Геєць В. М. Посткризові перспективи та проблеми розвитку економік України й Росії (макроекономічний спектр) / В. М. Геєць // Фінанси України. – 2011. – № 2. – С. 11–23.
8. Амоша О. До питання про оцінку рівня податків в Україні / О. Амоша, В. Вишневський // Економіка України. – 2002. – № 8. – С. 11–19.

References

1. Smit, A. *Investigation of nature and causes of wealth peoples (Books I-III)*. Edited by L. I. Abalkin, Science, 1993.
2. Onishchenko, V. P. “Ontological context of economic crisis.” *Economy of Ukraine*, no. 4, 2014, pp. 4–17.
3. Geyets, V. M. “About unity and contradictions in the development of society, state and economy.” *Economy of Ukraine*, no. 11, 2012, pp. 4–22.
4. The site of the State Statistics Service Ukraine, www.ukrstat.gov.ua. Accessed 8 Feb. 2017.
5. Lunina, I. O., Balytska, V. V., Korotkevych, O. V., and N. B. Frolova. “Ways to minimize the impact of the financial crisis on Ukraine's budget.” *Finance of Ukraine*, no. 12, 2008, pp. 22–32.
6. Belopol'skiy, N. G. “Internal reserves for rescue Ukraine.” *Journal of Priazov State Technical University. Series: Economics: Collected Works*, no. 28, 2014, pp. 18–24.
7. Geyets, V. M. “Post-crisis prospects and problems of development the economies of Ukraine and Russia (Macroeconomic spectrum).” *Finance of Ukraine*, no. 2, 2011, pp. 11–23.
8. Amosha, O., and V. Wisniewsky. “The question of assessment of the level of taxes in Ukraine.” *Economy of Ukraine*, no. 8, 2002, pp. 11–19.

Рецензент:

Ткачук І.Г. – доктор економічних наук, професор, зав. кафедри фінансів ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”.